

Поліщук Наталія Андріївна
викладач української мови та літератури
ДНЗ «Здолбунівське вище професійне училище
залізничного транспорту»

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ

Інноваційні технології швидко увійшли в усі галузі нашого життя. В зв'язку з цим виникає нагальна потреба їх використання під час вивчення багатьох дисциплін. Адже щоденно змінюється екологічна ситуація в світі, законодавство, природа, погода. Інформація, подана в підручнику, перетворюється в застарілу ще під час видання підручника. Вивчення окремих дисциплін чи окремих тем з використанням інноваційних технологій, комп'ютерної техніки та найсвіжішої інформації, взятої з мережі Internet, - один із способів оптимізації та урізноманітнення навчально-виховального процесу ДНЗ «Здолбунівське професійне училище залізничного транспорту». Ми живемо у час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни.

Інформатизація є необхідною умовою удосконалювання навчального процесу, тому що з її розвитком відбувається відновлення змісту і форм навчальної діяльності як педагогічних працівників, так і учнів.

З впровадженням інноваційних технологій і нововведень в організації праці відбулися значні зміни. Це і комп'ютеризація виробництва, зменшення числа робочих місць, і встановлення нового сучасного обладнання. У зв'язку з цим змінилися і вимоги до робітників. Вони мають бути здатними до швидкого освоєння професії на виробництві та адаптації до технологічних і організаційних нововведень.

Професійна підготовка такого робітника потребує нових підходів до організації навчання, зміни процесу професійної підготовки, застосування сучасних і ефективних технологій навчання, головним результатом якого є

здатність робітника до самовдосконалення, швидка адаптація до змін на виробництві.

Якісні зміни у підготовці кваліфікованих робітників зумовлюють необхідність інноваційного розвитку освітнього процесу професійно – технічного навчального закладу. Ідея втілення інноваційних технологій в навчання передбачає досягнення мети високоякісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині умови для самостійного досягнення тієї чи іншої цілі, творчого самоутвердження у різних соціальних сферах. Адже найважливіша риса сучасного навчання – його спрямованість на те, щоб навчити учнів не лише пристосовуватися, а й активно діяти в ситуаціях, які зазнали соціальних змін.

Внаслідок посилення демократичних тенденцій у житті суспільства освітні системи, як його значущі складові, почали переносити акцент із масових педагогічних явищ на особистість дитини, вивчення можливостей і обставин її індивідуального розвитку, умов саморозкриття і самореалізації на різних етапах її життєдіяльності. Тенденція особистісної орієнтованості виявляється перш за все у педагогічній освіті. Сучасна освіта – це освіта для людини. Її стрижень – виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, особистість, яка вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблеми.

Ідея втілення інноваційних технологій в навчання стала предметом інтенсивних теоретичних та практичних досліджень нашого навчального закладу.

Під інноваціями в широкому змісті розуміється використання нововведень у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру. Період часу від зародження нової ідеї, створення і поширення нововведення і до його використання прийнято називати життєвим циклом інновації. З урахуванням послідовності проведення робіт життєвий цикл інновації розглядається як інноваційний процес.

Донедавна терміни «інновація», «інноваційний процес» у вітчизняній педагогічній літературі майже не вживалися. І хоча трактування цих термінів у різних авторів має суттєві відмінності, у практиці вони використовуються досить

широко, що свідчить про становлення нового напрямку у педагогічній науці і практиці – педагогічної інноватики.

Наше училище, як і більшість навчальних закладів системи ПТО, працює у інноваційному режимі. Результатом такої навчальної та освітньої діяльності є інноваційне навчання - процес, який заохочує введення інноваційних змін в існуючу культуру, соціальне середовище, стимулює активну участь у проблемних ситуаціях, які виникають як перед окремою людиною, так і перед цілим суспільством. Усвідомлення його потреби розширює обрії дидактичних пошуків. Таке навчання пов'язане з творчим пошуком на основі наявного досвіду, тобто з його збагаченням.

Зважаючи на це, основними напрямками діяльності нашого навчального закладу є:

- ✓ впровадження гнучких програм професійного навчання;
- ✓ оволодіння методикою навчального процесу за модульною системою;
- ✓ вивчення та впровадження передового досвіду з професійної підготовки робітників всіх напрямків навчального закладу та набуття ними умінь та навичок роботи на сучасних підприємствах;
- ✓ вдосконалення організації виробничого навчання учнів з метою освоєння ними новітніх виробничих технологій;
- ✓ організація роботи з підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- ✓ організація роботи з підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання та викладачів спец предметів.

Процес професійного виховання учнів починається з першого ж дня їхнього навчання в училищі. Професійна спрямованість викладання фізики, хімії, математики, української мови і літератури формує нові уявлення учнів про ці предмети і про майбутню професію в цілому. Але сформована уява — це тільки заохочувальний стимул до оволодіння нею.

Як відомо, процес оволодіння обраною професією розпочинається з вивчення загальнотехнічних дисциплін, з поступовим переходом до професійної підготовки. Професійна ж підготовка конкурентоспроможного робітника значною

мірою залежить від професійної і педагогічної майстерності викладача та майстра виробничого навчання.

Головними ознаками професійної майстерності педагогічного працівника є: оволодіння ефективними засобами передачі учням знань і умінь; уміння планувати й здійснювати педагогічний вплив; уміння встановлювати правильні взаєностосунки з учнями, організовувати і спрямовувати їхню діяльність; уміння переконувати; глибоке знання свого предмета, широка ерудиція тощо. Отже, набуття високого рівня педагогічної майстерності — процес тривалий і складний. З огляду на це, неабияке значення має відмова від традиційних методів навчання.

Кожний викладач має самостійно впроваджувати ефективні форми і методи навчання. Як правило, краще засвоєння нового матеріалу відбувається в процесі активної діяльності учнів за умови, коли в нього вносяться елементи новизни. Підкреслю значення використання спеціальних мнемонічних засобів, тобто засобів запам'ятовування і зберігання інформації. До них належать: смислове групування матеріалу, виділення головної думки, складання плану, конспекту, логічних схем, виділення в них основних зв'язків і відношень.

Інноваційна діяльність педагога професійної освіти, пов'язана з проектуванням і реалізацією інноваційних технологій. Вона буде ефективною за умови наявності у нього системи прогностичних, проектувальних, конструктивних, організаційних, комунікативних, рефлексивних, аналітичних та інших умінь.

Зважаючи на те, що до інноваційної технології входить система умінь, що забезпечує проектування і реалізацію навчально-виховного процесу, педагог має оволодіти вміннями організації кожного етапу професійно-педагогічної діяльності на основі врахування низки чинників: пріоритетності цілей професійної освіти, специфіки змісту навчання, вікового і освітнього рівня учнів, фізичного стану, рівня навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Викладачі нашого училища найбільше використовують такі педагогічні технології:

1. Інформаційно-розвивальні, які передбачають виклад педагогом теоретичних відомостей під час проведення лекції або семінарського заняття;

організацію самостійної роботи учнів з вивчення нових знань з теоретичних джерел, інструкцій, комп'ютерних засобів навчання.

2. Діяльнісні, спрямовані на підготовку професіонала, здатного кваліфіковано розв'язувати виробничі завдання. Ці технології передбачають проведення аналізу виробничих ситуацій, розв'язання ситуативних виробничих завдань, ділові ігри, моделювання професійної діяльності в навчальному процесі, організацію професійно спрямованої дослідницько-пошукової роботи тощо.

3. Розвивальні, спрямовані на професійний розвиток майбутнього фахівця, здатного творчо працювати, самостійно визначати способи і засоби вирішення проблемних виробничих ситуацій тощо. До цих технологій входять " - проблемне навчання, проблемні лекції, семінари, навчальні дискусії, лабораторно-практичні роботи з елементами дослідництва, діяльності, ігри.

4. Особистісно орієнтовані, метою яких є формування активної, творчої особистості майбутнього фахівця, здатного самостійно будувати і коригувати свою навчально-пізнавальну діяльність. До цих технологій входить класна (незначна) і позакласна самостійна діяльність учнів, робота за індивідуальним планом, дослідницька робота, метод проектів тощо.

У нашому професійно – технічному навчальному закладі комплексний підхід до інноваційної освітньої стратегії роботи, що відображає головну спрямованість, — якість оновлення всієї системи професійної підготовки кадрів.

Свою роботу у цьому напрямку училище розпочало з етапу діагностики готовності викладачів та майстрів виробничого навчання до формування професійно-педагогічної інноваційної діяльності. Широко використовується нова парадигма освіти — педагог та учень перебувають на рівних позиціях (суб'єкт — суб'єкт). Саме на цій основі змінилася мотивація викладачів до навчально-виховного процесу. Регулярно відбувається формування професійно-педагогічних умінь, опанування теоретичних знань щодо інноваційної діяльності училища.

Формування професійно-педагогічної інноваційної діяльності викладачів училища як основа розвитку творчого потенціалу суб'єктів навчально-виховного процесу сприяє подальшому удосконаленню професійно-педагогічних вмінь, позитивній мотивації учня як суб'єкта навчання.

Діяльність педколективу ДНЗ «Здолбунівське ВПУ ЗТ» спрямована на результат саморефлексії спільної діяльності викладача і учнів, підвищення рівня навченості учнів і самоорганізації педагогів.

Сформувався нова модель інноваційної діяльності викладача, яка має такі складові:

- ✓ мотиваційна сфера діяльності;
- ✓ організація та здійснення інноваційних педтехнологій у навчально-виховному процесі;
- ✓ педагогічний самоаналіз та самооцінка педагога;
- ✓ створення психологічного комфорту під час використання інноваційних технологій;
- ✓ використання нових інноваційних технологій;
- ✓ диференціація методичної роботи з педагогічними кадрами;
- ✓ громадська активність;
- ✓ ведення документації.

У зв'язку із завданням інноваційних технологій навчання, системного, оптимального конструювання форм і типів уроків постає проблема розробки чітких характеристик освітнього, виховного і розвиваючого потенціалу кожного типу уроку і методичних умов, дотримання яких обов'язкове для його ефективного використання. Особливе місце при реалізації педагогічного підходу приділяється діагностиці процесу навчання. З цієї діагностики починається планування процесу викладання, перевірки й обліку знань. Діагностика проводиться в ході навчання, і обов'язково досліджуються результати навчальної діяльності. При цьому діагностика передбачає відстеження досягнень учнів як щодо оволодіння знаннями, так і на рівні розвитку їхніх здібностей на основі чітких параметрів результативності навчання.

Різноманітність інноваційних технологій робить процес навчання дійсно творчим, збуджує зацікавленість учнів, поліпшує розуміння і засвоєння матеріалу.

Проаналізувавши різні методичні форми роботи, можна зробити висновки про їх засвоєння:

- ✓ Лекція — 5 % засвоєння;

- ✓ індивідуальне або групове читання — 10 % засвоєння;
- ✓ аудіовізуальний метод—20 % засвоєння;
- ✓ демонстрування — 30 % засвоєння;
- ✓ групові дискусії — 50 % засвоєння;
- ✓ активне навчання (рольові ігри, розігрування ситуацій) — 70 % засвоєння;
- ✓ навчання інших — 90 % засвоєння.

Отже, для того, щоб освітній процес був максимально ефективним і приносив високі результати, у своїй педагогічній діяльності необхідно поєднувати різні методи і форми роботи.

Значна кількість основних методичних інновацій пов'язана сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання. Інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія викладача і учня. Суть його полягає в тому, що навчальний процес організований таким чином, що практично всі учні беруть участь у процесі пізнання, вони мають змогу розуміти і рефлектувати з приводу того, що вони знають і думають.

Систематична робота учнів за такою методичною системою опрацювання теоретичного і практичного навчального матеріалу, забезпечує постійний зворотній зв'язок та застосування навчального матеріалу. Це сприяє формуванню навичок групової навчальної діяльності учнів.

Протягом останніх років викладачі училища широко впроваджують в практику нові освітні технології, зокрема: при викладанні української мови та літератури продуктивно застосовується методика інтерактивних технологій. Так, наприклад, під час вивчення теми «Фразеологізми» за допомогою мультимедійного проектора на дошці проектується завдання. Учням необхідно розподілити фразеологізми за походженням (біблійні, античні, професійні чи з народного життя). Один за одним з'являються фразеологізми, учні обирають варіанти розподілу. Після завершення завдання на дошці з'являється результат роботи. Правильні відповіді горять зеленим кольором, а неправильні – червоним. Зручним у виконанні такої вправи є те, що учні відразу можуть побачити результат і мають можливість виправити неправильні відповіді, аналізуючи свої помилки.

Під час інтерактивного навчання діти стають більш комунікабельними, демократичними у спілкуванні, вчаться критично мислити, приймають продумані рішення. Практика засвідчила, що таке навчання через кооперацію учнів підвищує можливості співпраці зі своїми ровесниками, дає змогу оптимально реалізувати прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню вищих результатів щодо засвоєння знань і формування умінь.

Формується також:

- ✓ спільна мета;
- ✓ поділ праці, функцій і обов'язків;
- ✓ співпраця і товариська допомога;
- ✓ суспільно корисна діяльність усіх і кожного члена зокрема;
- ✓ обсяг роботи, що її виконала група, завжди більший за обсяг роботи, виконаної кожним її членом, чи частиною групи зокрема.

Завдяки об'єднанню зусиль, взаємодопомозі, співробітництву, а також виявленню індивідуальних можливостей кожного члена групи ця форма роботи є досить перспективною та ефективною.

Свідченням того, що групова форма навчання як засіб впровадження інноваційних технологій набуває пріоритетного значення, є факт все частішого застосування викладачами цієї форми навчання на уроках як гуманітарного так і природничого циклу.

Важливим аспектом інтелектуального розвитку учня є розвиток його образного мислення, яке є важливим компонентом будь-якої творчої діяльності.

Рівень розвитку образного мислення учнів має особливий вплив на ефективність засвоєння матеріалу під час його вивчення, що постійно вимагає створення образів і оперування ними. Проблема розвитку образного мислення учнів потребує пошуку нових підходів до подальшого вдосконалення змісту, форм, методів і засобів навчання, оскільки від якості навчання залежить не тільки результат навчання та виховання, а й загальний рівень розвитку мислення учнів.

Так, наприклад, під час вивчення на уроці української літератури твору М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» учням пропонується уявити мальовничу природу Карпат, полонини і гори, колоритний одяг гуцулів, трембіту

та горіння ватри. Діти з великим задоволенням діляться своїми уявленнями, дехто розповідає, як сам був там на відпочинку. Після того, як всі відповіді прослухані, викладач проектує на дошці за допомогою мультимедійного проектора мальовничі ілюстрації до повісті.

Саме використання комп'ютерних технологій допомагає розвивати образне мислення в процесі навчання, є ефективним інструментом для розвитку нових форм і методів навчання, що підвищують якість освітніх послуг.

Комп'ютерна техніка надає широкі можливості для візуального подання навчальної інформації. Комп'ютер забезпечує подання наочно-образної, графічної інформації, поєднаної зі знаково-символьною, що дозволяє використовувати в навчальному процесі нові ефективні види наочності.

Візуалізація понять робить комп'ютер ефективним і потужним засобом під час вивчення багатьох тем освітніх предметів, викликає в учнів бажання висувати оригінальні гіпотези та шукати нестандартні шляхи розв'язування задач, сприяє розвитку творчих і евристичних складових мислення, що врешті-решт призводить до кращого засвоєння нових понять.

У рамках програмних засобів учень має змогу досліджувати різноманітні об'єкти, змінювати їх параметри, спостерігати й аналізувати результати своїх дій, робити висновки на основі своїх спостережень. При цьому в нього з'являються можливості для дослідницької, творчої діяльності, що сприяє формуванню пізнавального інтересу, активності, розвитку всіх форм мислення.

Такий підхід до навчання дає наочні уявлення про поняття, які вивчаються, що сприяє розвитку образного мислення, залишаючи учневі час на дослідницьку діяльність. Завдяки використанню викладачам училища інноваційних технологій на уроках математики, значно розширилось коло навчальних задач, яке включило в навчальний процес задачі нового типу. Це здійснюється перш за все тому, що потужні обчислювальні можливості комп'ютерів надають змогу використовувати в навчальному процесі задачі з великим обсягом обчислювальної роботи, а графічні можливості ПК дають змогу значно збільшити кількість задач, орієнтованих на розв'язування графічними методами.

Викладачі училища зазначають, що накопичення учнями візуальних понять за допомогою спеціальних програмних засобів сприяє розвитку їх умінь виділяти головне в навчальному матеріалі, акцентує увагу учнів на змістовій стороні понять та явищ. Процес засвоєння нових знань з застосуванням ПК проходить ефективніше, а одержані знання — набагато міцніші.

Отже, зміни, що відбуваються нині в Україні потребують нових підходів до викладання освітніх дисциплін. В умовах ущільнення учбового матеріалу саме використання інноваційних технологій є найефективнішим способом навчання, яке створює умови для диференційованого та індивідуального підходу до кожного учня, дає учню цілісне бачення світу та знаходження його власного місця в ньому. Врешті учень напрацьовує не лише інструментальний розум, але й комунікативний.

Інноваційні технології навчання – шлях до підвищення якості професійної освіти, зацікавленості учнів у навчанні. Вони дають змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання. Формують внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоєння та передачі інформації. Сприяють формуванню комунікативних якостей учнів, активізують розумову діяльність. За інноваційними технологіями навчання майбутнє професійно - технічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Желюк, Н. Інформаційні технології на уроках української мови / Н.Желюк // Інформатика. – 2008. - №8. – С.20-24.
2. Жуковська, Н.М. Мультимедійні технології на допомогу вчителю літератури / Н.М. Жуковська // Комп'ютер у школі та сім'ї.- 2004.- №2.- С.51-53.
3. Очеретяна, Л.В. Розбір мовних одиниць на уроці. Опорні схеми / Л.В. Очеретяна // Вивчаємо українську мову і літературу.-2008.- №8.-С.28.
4. Радченко, І. Майстер-клас: мультимедійні жанри/ Ірина Радченко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах.- 2008.-№10.-С.8-17.
5. Салівон, Т.Л. Підготовка педагогів до розробки навчальних занять із

мультимедійним супроводом у класі інформаційно-комунікативних технологій: (Рекомендації) [Електронний ресурс]/ Т.Л.Салівон - Режим доступу до роботи: <http://kristti.com.ua/modules.php>

6. Семенів, Н.Л. Електронний підручник з рідної (української) мови як засіб реалізації особистісно зорієнтованого навчання/Н.Л.Семенів // Українська мова і література в школі. - 2005. - №5. - С.2-6.

7. Скуратівський, Л. В. Інформаційні технології як засіб мовленнєвого розвитку учнів у процесі навчання української мови в основній школі / Л.В. Скуратівський // Українська мова і література в школі. - 2005. - №4. - С.7-10.

8. Соловйова, Н. Використання комп'ютерних технологій на уроках української мови та літератури /Н.Соловйова// Українська література в загальноосвітній школі.-2007.-№10 – С.12-14.

9. Сороко, Н.В. Стан і перспективи використання комп'ютерних технологій на уроках української мови / Н.В.Сороко // Комп'ютер у школі та сім'ї.-2006.-№8.-С.34-36.

10. Федоренко, Г.М. Комп'ютерні технології на уроках літератури/ Г.М.Федоренко// Вивчаємо українську мову і літературу.-2008.-№8.-С.6-9.

11. Шелехова, Г. Використання комп'ютерних технологій на уроках української мови / Г. Шелехова//Українська мова і література в школі. - 2006- №8. - С.4-8.